

Oikeusministeriö

Asia: Lausuntopyyntö oikeudenhoidon uudistamisohjelmasta

Horisontaaliset ehdotukset:

Kohdat 1 ja 2: Ei lisättävää

Kohta 3: Tietojenkäsittely ja tietotekniikka eivät ole tuomioistuinlaitoksessa riittävän korkealla tasolla. Ritun ongelmat ja niiden syyt alkavat olla tiedossa. Järjestelmien tulee olla tehokkaita ja käyttäjäystävällisiä. Niiden kehittämisessä on lähdettävä käyttäjien tarpeista. Erityisesti Aipa-hankkeeseen kohdistuu suuria odotuksia. Sen ja siihen tulevan asiakasportaalin tulee olla sekä tuomioistuimille että asiakkaille helpokäyttöinen ja käyttäjää neuvova sekä tehokas.

Kohta 4: Koulutustoimintaa on kehitettävä kaikilla oikeudenhoidon aloilla. Sen pystyy kokonaisvaltaisesti tekemään vain tuomioistuinvirasto. Tällä hetkellä koulutusta järjestävät ensisijaisesti ministeriö ja hovioikeudet. Puuttuu selkeä näkemys siitä, mitkä ovat tärkeimmät koulutusta vaativat kohteet. Valtiontilintarkastajat ovat jo vuosia sitten kiinnittäneet huomiota siihen, että hovioikeuksien koulutuksessa tulisi olla yhteistyötä säästöjen saamiseksi.

Kohta 5: Oikeusministeriö vuokraa tilat Senaattikiinteistöltä, joka puolestaan on ulkoistanut toimintojaan ISS:lle ja muille yhteistyökumppaneilleen. Tulisi tutkia ketjun toimivuus ja tehokkuus ja onko siellä kilpailutus toiminut julkisista hankinnoista annetun lain kirjaimen ja hengen mukaisesti.

Sektorikohtainen tarkastelu

Kohta 6: Tuomioistuinviraston perustaminen on välttämätöntä. Se vahvistaa tuomioistuinten riippumattomuutta ja tekee mahdolliseksi kokonaisvaltaisen ja pitkäjänteisen tuomioistuinlaitoksen kehittämisen. Se mahdollistaisi myös tiettyjen tehtävien siirtämisen hoidettavaksi keskitetysti tuomioistuinvirastosta, jolloin tuomioistuimissa vapautuisi työvoimaa varsinaiseen tuomarintyöhön.

Tuomioistuinviraston perustamisen jälkeen tulisi myös selvittää nykyisen tuomioistuinharjoittelun järkevyys. Joka vuosi harjoittelijoina on käräjänotaareja, jotka vain hakevat varatuomarin arvoa, mutta eivät sen saatuaan suuntaudu tuomioistuinlaitoksen palvelukseen, syyttäjiksi tai asianajajiksi. Olisi harkittava käräjänotaarien virkojen luonteen muuttamista aloitusviroiksi tuomioistuinlaitoksen palvelukseen ja virkojen täyttämisestä huolehtisi tuomioistuinvirasto

Kohdat 7 ja 8: Kuten mietinnössä on todettu, tuomioistuinlinjajaon perusteena oleva jako siviili- ja rikosoikeudellisten ja toisaalta hallinto-oikeudellisten kysymysten välillä on käynyt tulkinnanvaraiseksi. Tuomioistuinasioiden ratkaisemiseksi tarvitaan yhä enemmän asiantuntemusta. Kohdassa 8 mainittujen esimerkkien lisäksi voitaisiin mainita esimerkkinä suuri kaivosyhtiö, jonka lupa- ynnä muita asioita on käsitelty lukemattomia kertoja hallintoviranomaisessa tai hallinto-oikeudessa. Jos sitten kyseisen yhtiön vastuhenkilöt saavat syytteet ympäristörikoksesta, samoja asioita käsitellään sitten rikosoikeudenkäynnissä.

On selvitettävä Korkeimpien oikeuksien yhdistämisestä ennakkopäätöstuomioistuimeksi saatavat hyödyt

ja haitat sekä erillisten tuomioistuinlinjojen hyödyt ja haitat sekä tarve tuomioistuinlinjojen yhdistämiseen. Selvitys tulisi aloittaa heti.

Kohta 9: Selvitys on tarpeellinen ja tulee ajan myötä välttämättömäksi.

Kohdat 11 ja 12: Merkittäviä rakennemuutoksia ei tulisi tehdä ennen kuin tuomioistuinlinjojen mahdollinen yhdistäminen on selvitetty. Jos tuomioistuinlinjat yhdistetään, olisi selvittävää, mitkä hallinto-oikeudelliset asiat tulisivat ratkaistavaksi alioikeudessa tai ylioikeudessa. Nämä ratkaisut vaikuttaisivat tuomiopiireihin ja tuomioistuinten kokoon.

Kohta 14: Järkevämpää, kuin keskustella summaaristen siirtämisestä tai keskittämisestä, olisi keskustella tehokkaan ja yksinkertaisen sähköisen järjestelmän kehittämisestä summaaristen asioiden hoitamiseksi. Tällainen järjestelmä voisi tulla käyttöön osana Aipaa. Järjestelmän tulisi olla niin selkeä ja yksinkertainen sekä asiakasta neuvova, että kuka tahansa kansalainen pystyy tekemään sillä sähköisen haastehakemuksen ja pyynnön täytäntöönpanosta. Sähköinen tiedoksianto tulisi myös selvittää. Samalla tulisi säädöstasolla määrätä perintäkuluista ja oikeudenkäyntikuluista. Perintätoimistot tulisi saada yksinkertaisista ja tavallisista asioista pois köyhdyttämästä jo muutenkin veloissa olevia vastaajia. Ratkaistu asia tulisi olla siirrettävissä sähköisesti täytäntöönpanoon. Jos järjestelmä saadaan hyvin toimivaksi, summaaristen keskittämisellä tai siirtämisellä saadaan tuskin enää säästöjä. Summaaristen säilyttämistä tässä tilanteessa käräjäoikeudessa puoltavat oikeusturvanäkökohdat riitaantuneiden summaaristen osalta sekä tiedoksannot, koska aina tulee olemaan vastaajia, jotka haastemiehen on etsittävä.

Kohta 15. Jatkokäsittelylupajärjestelmän laajentaminen. Kuten mietintö

Kohta 19: Lasten huostaanottoa koskevat asiat ovat yksi yhtä tuomioistuinlinjaa puoltava asiaryhmä. Lasten huostaanottoa koskevat asiat käsitellään hallinto-oikeudessa, kun taas huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevat asiat käsitellään käräjäoikeudessa. Joskus samaa lasta koskeva asia on saattanut olla yhtä aikaa vireillä molemmissa.

Kohdat 21 ja 22: Kuten mietintö

Kohta 23: Tämä toteutuu 1.5.2014 lukien.

Kohta 24: Lautamiesten määrää voidaan vähentää mietinnössä esitetyllä tavalla.

Kohta 25: Hallinnollisten sanktioiden käyttöalan laajentaminen tullee ajan myötä välttämättömäksi. Selvittävää myös tulee, miten poliisin ajo-oikeusvalvonta toimii, jos liikennerikosten seurauksena on hallinnollinen sanktio.

Kohta 26: Kirjallisen menettelyn onnistuminen alkaa esitutkinnassa, jossa poliisin tulee osata antaa oikeata informaatiota kirjallisesta menettelystä. Sen jälkeen syyttäjän tulee viedä kirjalliseen menettelyyn kaikki siihen sopivat jutut ja käräjäoikeuden tulee käyttää kirjallista menettelyä koko laajuudessa. Kirjallisen menettelyn luonteeseen jo kuuluu, että syyttäjä esittää haastehakemuksessaan yksilöidyt rangaistus- ja muut vaatimukset perusteineen. On myös selvittävää, miten esitutkintapöytäkirjaan merkittävät kertomukset voidaan hyödyntää. On selvittävää erityisesti oikeusturvanäkökohdat huomioiden, voidaanko selvät rattijuopumusasiat käsitellä poliisin toimesta tien päällä.

Kohta 27: Kuten mietintö. Ongelman muodostavat ne, jotka eivät ole sähköisesti tavoitettavissa, joilla ei ole osoitetta, jotka eivät ole puhelimitse tavoitettavissa eivätkä suostu yhteistyöhön haastemiesten kanssa.

Kohta 29: Ei liene estettä laajentaa syyttäjähasteen käyttöalaa mietinnössä esitetyllä tavalla sellaisiin rikosasioihin, joissa voidaan arvioida, että vastaaja on myöhemmin vaikeasti tavoitettavissa.

Kohta 30: Kuten mietintö

Kohta 31: Aipa-hankkeella toteutuessaan suunnitellussa laajuudessa on hyvin merkittävät vaikutukset kä-

räjäoikeuden työhön. Järjestelmään kohdistuu suuria odotuksia. Se vaikuttaa työtapoihin ja todennäköisesti parantaa ratkaisujen laatua. Järjestelmän kehittämiseen on panostettava, jotta siitä saadaan käyttäjille ja asiakkaille helppokäyttöinen ja tehokas. Se mahdollistaa myös huomattavat kustannussäästöt toteutessaan suunnitellulla tavalla.

Kohta 33: Suullisen näytön tallentaminen kärjäoikeudessa ja sen vastaanottaminen hovioikeudessa katsoamalla tallennetta tarvittavilta osin on välttämätön ja nopeasti toteutettava uudistus. Uudistus on kallis, mutta se nopeuttaa ja helpottaa hovioikeuksien työtä. Uudistus olisi merkittävä myös jutussa kuultavien asianomistajien ja todistajien kannalta.

Kohta 34: Videoneuvottelun käyttöä tuomioistuimissa tulee lisätä. Vastaajan kuuleminen rikosasiassa videoneuvotteluna tulee tehdä mahdolliseksi mahdollisimman pian. Myös asianomistajien ja todistajien kuulemista videoneuvotteluna tulee lisätä, varsinkin, kun kysymyksessä ovat pitkät etäisyydet. Jokaisessa kärjäoikeudessa, pienissäkin, tulee olla vähintään kahdet videolaitteet. Tämä helpottaa pelkäävän todistajan kuulemista ja kärjäoikeudessa tehtäviä järjestelyjä tällaisen todistajan kuulemiseksi.

Kohta 35: Tuomioiden suullinen perustelu ja kirjallisten tuomioiden laatimisen keventäminen. Kuten mietintö.

Kohta 36: Kuten mietintö

Kohta 37: Tuomioistuinten johtamisjärjestelmiä tulee tehostaa ja erityisesti johtamiskoulutusta tulee tehostaa. Nykyinen ministeriön järjestämä johtamiskoulutus, muutama päivä vuodessa, on liian vähän riittävien valmiuksien saamiseksi. Päälliköillä tulisi olla perusteellinen johtamiskoulutus jo ennen tehtävään nimittämistä.

Kohta 39: Kuten mietintö

Kohta 41: Syyttäjien osallistuminen esitutkintaan on sinänsä kannatettava ajatus. Kuitenkin se vaatii lisäresursseja syyttäjäpuolelle.

Kohta 42: Syyteneuvottelumenettely on otettava käyttöön. Prosessiekonomisista syistä ja oikeudenkäyntien nopeuttamiseksi välttämätön uudistus. Syyteneuvottelun edellytykset tulee määritellä tarkkarajaisesti.

Kohdat 45 - 47: Kuten mietintö.

Kohta 48: Nykyisin voimassa olevan lain mukaan avustajan palkkiota voidaan alentaa tai jättää määräämättä, mikäli työn laatu ei ole asianmukaista. Tätä mahdollisuutta tulee käyttää laadun varmistamiseen. Toisaalta olisi harkittava sellaista mahdollisuutta, että avustajan palkkiota korotetaan, jos avustajan työ on ollut korkealaatuista ja se on vähentänyt tuomioistuimen tai muiden asianosaisten työtä ja siten vähentänyt oikeudenkäynnin kustannuksia.

Kohta 51: Kuten mietintö

Priorisointi

Seuraavat toimenpiteet on toteutettava heti/toteuttamista tehostettava:

Kohdat 3 ja 31: Ritu ja Aipa

Kohta 15: Jatkokäsittelylupajärjestelmän laajentaminen

Kohta 24: lautamiesten määrän vähentäminen

Kohta 26: Kirjallisen menettelyn tehostaminen

Kohta 34: Videoneuvottelun käytön lisääminen

Kohta 42: Syyteneuvottelumenettely

Kohta 48 Avustajien palkkiota koskevien määräysten tarkistaminen

Seuraavien toimenpiteiden selvittäminen ja valmistelu on aloitettava heti:

Kohta 6: Tuomioistuinviraston perustaminen

Kohdat 7 ja 8: Tuomioistuinlinjojen ja Korkeimpien oikeuksien yhdistäminen

Kohta 33: Suullisen näytön tallentaminen käräjäoikeudessa ja vastaanottaminen hovioikeudessa.

Aarne Korhonen

Laamanni

Kainuun käräjäoikeus